

3. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества / Михаил Михайлович Бахтин. – М.: Искусство, 1986. – 445 с.
4. Берегова О. М. Комунікаційні аспекти сучасного розвитку музичної культури України. – Автореф. дис. ... д-ра мистецтвознав.: 17.00.03 / Олена Миколаївна Берегова. – Київ, 2007. – 35 с.
5. Кадцын Л. М. Музыкальное искусство и творчество слушателя / Лев Михайлович Кадцын. – М.: Высшая школа, 1990. – 303 с.
6. Капустин Ю. Музыкант-исполнитель и публика / Юрий Капустин. – Л.: Музыка, 1985. – 160 с.
7. Копленд А. Музыка и воображение / Аарон Копленд // Советская музыка. – 1968. – №2. – С. 108–113.
8. Медушевский В. Музыкальный стиль как семиотический объект / Вячеслав Медушевский // Советская музыка. – 1979. – №3. – С. 30–39.
9. Медушевский В. О закономерностях и средствах художественного воздействия музыки / Вячеслав Медушевский. – М.: Музыка, 1976. – 254 с.
10. Медушевский В. В. О содержании понятия «адекватное восприятие» / Вячеслав Вячеславович Медушевский // Восприятие музыки. – М.: Музыка, 1980. – С. 141–152.
11. Москаленко В. Г. Творческий аспект музыкальной интерпретации / Виктор Григорьевич Москаленко. – К., 1994. – 157 с.
12. Назайкинский Е. В. Логика музыкальной композиции / Евгений Владимирович Назайкинский. – М.: Музыка, 1982. – 319 с.
13. Назайкинский Е. О психологии музыкального восприятия / Евгений Назайкинский. – М.: Музыка, 1972. – 383 с.
14. Опарик Л. До визначення поняття «музичне спілкування» / Лариса Опарик // Музикознавчі студії / Наукові збірки ЛДМА ім. М.В. Лисенка. – Львів, 2004. – Вип. 9. – С. 143–153.
15. Психология музыкальной деятельности: теория практика: Учеб. пособие для студ. муз. фак. высш. пед. учеб. заведений / Д.Н. Кирнарская, Н.И. Киященко, К.В. Тарасова и др.; Под ред. Г.М. Цыпина. – М.: Издательский центр «Академия», 2003. – 368 с.
16. Раппопорт С. Х. О вариантной множественности исполнительства / С.Х. Раппопорт // Музыкальное исполнительство. – М.: Музыка, 1972. – Вып. 7. – С. 3–39.
17. Ручьевская Е. А. Функции музыкальной темы / Екатерина Александровна Ручьевская. – Л.: Музыка, 1977. – 160 с.
18. Старчеус М. С. К проблеме типологии музыкального восприятия / Марина Сергеевна Старчеус // Музыкальное восприятие как предмет комплексного исследования. – К.: Музична Україна, 1986. – С. 29 – 44.
19. Тарасов Г. С. Музыкальная потребность, музыкальные способности, музыкальное восприятие / Г.С. Тарасов // Музыкальное восприятие как предмет комплексного исследования. – К.: Музична Україна, 1986. – С. 56–69.
20. Тельчарова Р. А. Музыка и культура: личностный подход / Р.А. Тельчарова. – М.: Знание, 1986. – 64 с.

В статье анализируются коммуникативные механизмы творческого взаимодействия композиторов, исполнителей и слушателей как факторы формирования стиля слушательского восприятия в процессе музыкального общения.

Ключевые слова: музыкальное общение, стиль восприятия, музыкальное высказывание, коммуникативно-интерпретационная позиция слушателя.

In the article communicative mechanisms of creative interaction between composers, performers and listeners as factors of creating style of listeners' perception in process of musical communion are analyzed.

Key words: musical communion, style of perception, musical expression, communicatively interpretational position of listener.

УДК 78.071.4

Дзвіна Гусар

ВИДИНІВСЬКИЙ ФЕНОМЕН ВАСИЛЯ КУФЛЮКА КРІЗЬ ПРИЗМУ КОНЦЕПТУ «GENIUS LOCI»

Висвітлено соціокультурний аспект музично-педагогічної діяльності галицького педагога-новатора Василя Куфлюка. З метою розкриття механізмів взаємовпливу між певним природним і культурним середовищем та людиною-творцем використано понятійний апарат концепту «genius loci».

Ключові слова: Василь Куфлюк, «genius loci», регіоналістика, музична культура Західної України, гуманістична педагогіка.

© Гусар Д., 2015.

На сучасному етапі поглибленого вивчення національної музичної культури до пріоритетних напрямів українського музикознавства активно долучається музична регіоналістика, в рамках якої вивчаються аспекти музичного життя та особливості розвитку музичного мистецтва регіональних територій більшого чи меншого масштабу. Розширення бази знань регіоналістики, яка, сформувавшись у межах історичного музикознавства, «функціонує на перетині історії музики, музичної культурології, етномистецтвознавства» [6, с.116], значною мірою досягається завдяки поверненню в науковий обіг доробку визначних особистостей, чия діяльність зумовила мистецький і науковий поступ, що часто виходить за межі суто регіонального значення та являє собою значний внесок у національну та світову культурну скарбницю.

На зламі XX–XXI ст. було напрацьовано значну кількість монографій, дисертацій, наукових статей, присвячених висвітленню матеріалів із життя і творчості визначних діячів музичного мистецтва Галичини. Це праці Л. Кияновської про М. Колессу, З. Штундер про С. Людкевича, В. Сивохіпа про З. Лиська, О. Драгана про Я. Вошака та інші. У названих дослідженнях відповідно до традицій історичного музикознавства і, зокрема, регіоналістики, музична діяльність митця розглядається в контексті культурно-мистецьких процесів, що формують його як особистість і як музиканта.

Водночас цікавим видається зворотній погляд на взаємовплив митця і середовища, а саме – осмислення діяльності митця як такої, що зберігає, перетворює, розвиває середовище, в якому перебуває. Розкриття механізмів взаємозв'язку і взаємовпливу між певним природним і культурним середовищем та людиною-творцем пролягає, на наш погляд, на шляху висвітлення поняття «genius loci», що протягом століть застосовується в різних сферах гуманітарного знання (філософії, літературознавстві, культурології, релігієзнавстві, етнології тощо).

З точки зору концепції «genius loci» особливої уваги заслуговує талановитий галицький музикант-педагог Василь Олексійович Куфлюк (1912–1999), добрий геній покутського села Видинова, який всі сили і талант присвятив справі культурного відродження рідного села, справі навчання та розкриття творчого потенціалу дітей своїх земляків; педагог-новатор, діяльність якого спричинила виникнення свого роду Видинівського феномена – зростання у самобутній творчій аурі невеличкої сільської школи десятків юних музичних талантів, що володіли абсолютним слухом [див.: 5].

Отже, актуальність дослідження зумовлена прагненням до відтворення цілісної палітри культурно-мистецького простору Західної України та повернення в обіг українського гуманітарного знання імен визначних вітчизняних діячів.

Метою статті є розгляд музично-педагогічної діяльності В. Куфлюка крізь призму концепту «genius loci».

Вираз «genius loci», відомий ще з античних часів для означення людини, що ревно оберігає неповторну атмосферу місця, в перекладі має значення – «геній місця», «добрий геній», «дух-покровитель» [14]. До цього поняття зверталися видатні мислителі різних епох: Д. Дідро, К. Гельвецій, І. Кант, І. Г. Гердер, П. Флоренський, Л. Гумільов, К. Норберг-Шульц, Д. Лихачев та ін. Вони розглядали ті чи інші сторони взаємовідносин людини і місця-простору, які, вмещаючи контекст минулого, піддаються трансформації через творчо обдарованого генія і стають самобутнім і цілісним культурним явищем (феноменом) регіонального, національного чи загальнолюдського масштабу.

У сучасних гуманітарних дослідженнях загалом досить поширена «транспозиція функцій духа-охоронця місця на видатну особистість, що яскраво репрезентує місце (І. Кант – «genius loci» Кенігсберга, Л. Толстой – Ясної Поляни тощо)...» [3, с.10].

На цій особливості загадкового, але очевидного зв'язку людини з місцем її перебування побудований цикл мандрівних есе П. Вайля. «Відає ним (зв'язком – Д. Г.) відомий древнім genius loci, геній місця, який пов'язує інтелектуальні, духовні, емоційні явища з їх матеріальним середовищем» [4, с.3]. Як цілісні культурні феномени автор розглядає, наприклад, Відень і Г. Малера, Париж і Ж. Дюма, Лос-Анжелес і Чарлі Чапліна тощо. «На лініях органічного перетину художника з місцем його життя і творчості, – пише П. Вайль, – виникає нова, незнана раніше, реальність» [4, с.3]. Реальність ця, очевидно, народжується в процесі освоєння і перетворення людиною-творцем певного природного і культурного простору.

Комплексний культурологічний аналіз терміну «genius loci» здійснено у дисертації Т. Казначеевої, де автор приходить до висновку, що в текстах культури концепт «genius loci»

наділяється такими структурно-функціональними характеристиками: «локус – володіє історико-генетичною і зберігаючою функціями, геній – смислоутворюючою і транслуючою функціями, особистість – креативною і формоутворюючою функціями» [7]. Спробуємо, виходячи із наведеного структурування концепту «genius loci», розглянути складові Видинівського феномена Василя Куфлюка.

Як зазначає В. Кузик, «для України ще з XVII ст. в силу ряду історичних факторів були притаманні процеси розосередження культурних осередків, тобто утворення у провінційному просторі своєрідних культурних соціо-локусів» [8, с.20].

Черговим історичним фактором, який вплинув на вимушене дроблення культурного процесу в Західній Україні до локальних культурних осередків, став геополітичний перерозподіл Європи на початку Другої світової війни, коли Польщу зайняли німецько-фашистські війська, а Галичина опинилась під більшовицькою окупацією. Зокрема, у долі В. Куфлюка стався крутий поворот. Він – високоосвічений музикант і педагог, не маючи більше змоги повернутись до Варшави, де перед тим навчався в університеті й консерваторії та працював під керівництвом видатного педагога Януша Корчака, і водночас не надто прагнучи працювати з більшовицьким режимом, обрав для себе вихід – працю для земляків у рідному селі.

По багатьох роках навчання і праці у великому європейському культурному центрі В. Куфлюк обмежує себе скромною працею вчителя початкової школи. Зважаючи на освіту, він міг претендувати на посади у Коломиї, Чернівцях чи Львові, однак нова радянська дійсність викликала в ньому неприйняття і навіть відразу [16]. Як відомо, культура «визволителів» шокувала місцеву інтелігенцію по всій Галичині. Описуючи Коломию цього періоду, краєзнавець С. Анріїшин зазначає: «Місто поволі почало втрачати свій первісний вигляд, свою духовну притаманність, ознаку приналежності до західної культури» [1, с.61]. А крім того, відразу по приході радянської влади НКВД почало арештовувати галичан, які працювали на політичній, суспільній чи культурній ниві, тому, не бажаючи виявляти лояльність до нових порядків, Куфлюк залишався у Видиніві.

Восени того ж 1939 року нова влада доручила молодому 27-річному вчителю очолити Видинівську школу. Василь Куфлюк з притаманною йому відповідальністю взявся налагоджувати навчальний процес, намагаючись якнайкраще прислужитися своїм односельцям. Разом вони переживали тяжкі, сповнені страху і терору роки колективізації, а згодом – злигодні та розруху воєнного часу. Василь не зважився покинути рідних (матір і сестру) за німецької окупації, коли емігрували багато галицьких культурних і громадських діячів (тільки з-поміж його близьких друзів поповнили мистецьку діаспору В. Баран, В. Цісик, І. Кейван). У 1944 році був мобілізований до лав радянської армії, воював, після поранення повернувся до Видинова.

Виснажене війною село оживало поволі. Як високоосвічений європеець, педагог і музикант В. Куфлюк розумів цінність самобутньої культури покутського села. Він як і чимало видатних діячів української культури вважав, що село – безцінний носій українського, національного, адже, за висловом В. Барладяну-Бирладника, «наші фізичні, духовні, релігійні та соціальні коріння – в селі, з усією його розгалуженою системою предметних проявів та культурних значень» [2, с.198]. Тому у взаємодії і перетвореннях соціокультурних дискурсів на українському культурному ґрунті, де інтелігентський шар постійно витончувався, чи не єдиним носієм національного начала залишався саме народ (М. Ржевська). Село несло в собі потужний потенціал, здатний жити цивілізаційний поступ українців і водночас підтримувати нашу національну ідентичність.

Самобутнє природне і культурне середовище села Видинова, що зберігалось як завдяки його ландшафту (відгородженості ріками), так і через відсутність доброго шляхового сполучення, навіть в середині XX століття ще залишалось, по-перше, острівцем майже первозданної покутської природи і, по-друге, оазою незруйнованого селянського укладу зі всіма атрибутами самобутньої матеріальної і духовної культури. В умовах тоталітарного тиску радянської системи «віддалений від світу» Видинів давав шанс на створення окремого, не затисненого в прокрустове ложе ідеології, середовища відносно вільного розвитку. Так у невеличкому покутському селі Видиніві, попри всі трагічні перипетії першої більшовицької, згодом – воєнної і знову радянської дійсності, В. Куфлюк намагався зберігати своєрідний культурний острівець та творити атмосферу прагнення до вершин освіти, науки, мистецтва.

Після війни Василь Олексійович згуртував навколо себе знедолених війною дітей, що залишилися без надійної опіки, був для них і вчителем, і, нерідко, вихователем-батьком. В. О. Куфлюк – педагог, який, як і Я. Корчак, присвятив своє життя дітям, школі. Не створивши власної сім'ї, він усі сили віддавав справі виховання та навчання дітей своїх односельчан, працював

самовіддано, шукаючи будь-яку можливість для покращення їх становища. Для пошарпаних повоєнними злигоднями сільських дітей він створив школу-дім, де вони не просто навчалися, а через різноманітну позаурочну діяльність у праці і творчості формувалися як особистості, розвивали свої таланти.

До цього їх спонукала, насамперед, виняткова особистість улюбленого вчителя. Адже творчістю були пройняті всі грані невтомної діяльності всебічно обдарованої натури В. Куфлюка, що поєднувала в собі талановитого музиканта, математика, поета, маляра¹⁷. Поряд із цим, справжнім джерелом творчої педагогіки Куфлюка була, безперечно, самовіддана любов до учнів, підкріплена невтомною працею для них: «Довгими зимовими вечорами світилося в сплячому селі самотнім вогником вікно його хати» [15]. Такий альтруїстичний підхід до виховання дітей промовисто увиразнюється в світлі педагогічних принципів Я. Корчака, плідна співпраця з котрим виявила глибоку суголосність життєвого світогляду В. Куфлюка та гуманістичних ідей польського педагога.

У цьому зв'язку звернемося до праць П. Сорокіна, який виходячи зі своєї теорії альтруїстичної любові, сформулював цілу концепцію педагогічної взаємодії, засновану на ідеї альтруїзму. За висновком Т. Сергеевої, це була педагогічна система, що заперечувала класово-партійну орієнтацію і віддавала перевагу аксіологічному підходові, який передбачає гуманістичну спрямованість навчально-виховного процесу, толерантність міжособистісних стосунків вчителя та учнів, в його основі – емпатія та пріоритет загальнолюдських моральних цінностей. У своїх працях П. Сорокін заклав методологічне підґрунтя для розвитку «педагогіки солідарності, успіху, партнерства, ненасильства» [13]. Ці принципи в ХХ ст. свідомо сповідувалися передовими педагогами світу, а також України.

Гуманістичні ідеали, що проявлялись у великому суспільному служінні вчителя, лягли в основу педагогічних постулатів С. Русової, котра писала: «У наші часи бути гарним педагогом – це бути справжнім реформатором майбутнього життя України, бути апостолом правди і науки» [11, с.11]. Роль особистого прикладу педагога, який не тільки формує моральні почуття, моральну свідомість, моральне переконання дітей, а й сам є високоморальною особистістю у своєму житті та професії, була визначальною у гуманістичній педагогічній платформі С. Русової. Такі погляди сповідував і В. Куфлюк. Його скромне, майже аскетичне особисте життя і самовіддана праця у школі, його любляче серце і справедливий але вимогливий характер послужили тому, що постать Куфлюка-вчителя стала у селі беззаперечним моральним авторитетом.

Визначальною особливістю В. Куфлюка-педагога було його вміння створити в колективі атмосферу прагнення до успіху, що дає нам підставу для проведення аналогії із діяльністю видатного українського педагога В. Сухомлинського [21]. Їм обом довелося працювати в повоєнний час, утверджуючи гуманістичні ідеали в умовах тоталітарного суспільства. Їх еднало бажання виховати не «гвинтик системи», а сповнену гідності й творчого устремління особистість, намагання хоча б на невеликій території, у стінах своєї школи-дому створити атмосферу вільного розвитку та віри в успіх.

Як згадують у своїх спогадах колишні учні Видинівської, тоді семирічної школи, в повоєнні роки школа стала не просто установою для здобування початкових знань, вона була осередком освіти і культури в селі, зразком порядку і організованості, прикладом хазяйновитого господарювання [20]. Подібно до того, як В. Сухомлинський у Павлівській школі на Херсонщині, В. Куфлюк у Видиніві розгорнув цілу систему навчально-виховних і культурних заходів, які заохочували учня не тільки добре вчитися, а й бути активним і корисним членом шкільного колективу, вони давали дитині радість самоутвердження і зростання.

Важливий аспект виховного процесу, притаманний системі Сухомлинського, – вибудовування у дитини віри в свої сили. «Ваш рояль і ваш нотний зошит, де ви пишете музику дитинства, ваша диригентська паличка, яка керує мелодіями, – це дуже проста і водночас дуже складна річ – оптимізм» [20, с.430]. Настанова Сухомлинського – не ловити дитину на незнанні, а через оцінку стимулювати радість від успіху – цілком співзвучна із методами В. Куфлюка, який у намаганні

¹⁷Цікавим прикладом творчого методу навчання були саморобні «слайди» Василя Олексійовича. «Він фарбами малював на склі текст і малюнок-ілюстрацію до казки чи віршика, а потім ліхтарем проектував зображення на стіну. Там чарівним чином, як здавалося дітям, з'являлися казкові сюжети. Право читати текст мали учні, в яких були найкращі оцінки з читання, це дуже стимулювало дітей і надихало до навчання» [5, с.28].

підтримати учня ставив іноді за один урок багато відмінних оцінок і всіляко допомагав відстаючим учням зрозуміти предмет, щоб «витягнути» оцінку¹⁸.

У всіх спогадах колишніх учнів лейтмотивом звучить думка про винятковий стиль спілкування, підтримуваний В. Куфлюком, стиль правдивого галичанина-інтелігента. Як зазначає Д. Кірнарська, «саме інтелігентність в найвищому розумінні цього слова є важливою складовою особистості вчителя музики» [9, с.11]. Не застосовуючи авторитарних (дуже поширених серед радянських діячів освіти) методів керівництва, власним прикладом, похвалою чи жартом він досягав порядку, дисципліни, а головне гармонії і активної творчої атмосфери в шкільному колективі. Істинний інтелігент, Василь Олексійович був голосом совісті, зразком честі, людиною високої душі, якого поважали і вважали за найвищий авторитет у всій околиці. «Учитель», як з особливою пошаною казали про нього в селі, всюди встигав своїм пильним але люблячим оком, мудрим і добрим словом. А зверталися до нього неодмінно – «Прошу директора», майже як у довоєнні часи.

У 1963 році в розквіті сил, сповнений новими ідеями і задумами, Василь Олексійович змушений був залишити посаду директора школи, оскільки керівну посаду на той час могли обіймати лише члени комуністичної партії. Однак він, як і раніше, все своє серце віддавав дітям, цілком зосередившись на музично-педагогічній праці.

Ще в часи повоєнної розрухи, намагаючись зберегти фольклорну самобутність села і розвинути таланти земляків, він активно залучає учнів та молодь села до музичної творчості. Основою репертуару була своєрідна народна музика Покуття, яскраво аранжована Куфлюком для різних складів виконавців. Виступи «видинівських артистів» відзначалися багатством і свіжістю та користувалися неабияким успіхом. Це виховувало в дітях і молоді любов до рідних мелодій, на все життя заклало розуміння високої цінності фольклору.

Опираючись на власні спостереження та беручи до уваги досвід інших педагогів-практиків, В. Куфлюк в процесі занять з учнями вибудовував власну методику розвитку слуху, яка включала два етапи: формування абсолютного слуху на основі пісенної моноладотональної методики та розвиток аналітичного відносного слуху з опорою на наявний абсолютний слух¹⁹.

У селі була в ті роки «мода на музику». Дуже багато дітей відвідували музичну школу, а ще перед тим проходили науку у В. Куфлюка. Василь Олексійович проводив з ними, начебто, звичайні заняття – співали пісеньки, плескали і тупали ногами ритм, показували руками рух мелодії. Діти відгадували пісні, грали їх на інструменті, писали численні диктанти (дехто навчився малювати калачики-нотки швидше, ніж букви), а вже за 5-10 тижнів проявлявся чудовий результат – здатність легко впізнавати абсолютну висоту музичних звуків, дивовижна музична пам'ять [5].

За якийсь час Видинів перетворився на своєрідну музично-слухову Мекку. На літніх канікулах до Василя Олексійовича вже спеціально привозили дітей як з ближніх сіл, так і зі Львова, Києва та інших міст. Влітку у Видиніві квартирувало чимало приїжджих гостей з дітьми, котрі щодня ходили в науку до Куфлюка та відпочивали в мальовничому селі над Прутом серед чудової природи. До осені учні вже дивували рівнем музичної пам'яті та абсолютним слухом. Як розповідають видинівці, на навчання до Василя Олексійовича приїздили й видатні артисти України зі своїми дітьми: Ніна Матвієнко, Микола Мозговий, Назарій Яремчук, Павло Дворський та інші.

Особлива методика розвитку слуху привертала увагу педагогів із спеціалізованих музичних закладів. Так, В. Куфлюка із учнями запрошували на відкриті уроки і лекції до музичних шкіл, музичних училищ [18], де він проводив свої заняття, демонстрував слухові можливості учнів. А втім, ніхто не перейняв метод Куфлюка і не впровадив у власну практику. Відомо, що високо оцінивши

¹⁸ «За кожен рядок диктанту – «п'ятірка», якщо не дописав чи помилився – виправляв, і все ж – «п'ятірка»! Сто «п'ятірок» за урок! Всі молодці, всі відмінники, всі найкращі!» [5, с.34].

¹⁹ Суть оригінальної методики В. Куфлюка полягає в тому, що на першому етапі формування абсолютного слуху музичний слух (за Б. Тепловим, ладове відчуття та ладові уявлення) розвивається на моноладотональному пісенному матеріалі, підбраному з фольклору або написаному В. Куфлюком. Для первинного етикетування ступеней До-мажору вибрано відповідні пісні-еталони (до – «Дорогою йду», соль – «Сонечко-сонечко» і т.д.), які в процесі занять поступово перетворюються (інтеріоризуються) у внутрішньо-слухові еталони, а згодом редукуються до здатності упізнавати та відтворювати висоту окремих звуків ладу До-мажор, тобто виникає здатність до ідентифікації (пасивний абсолютний слух) та репродукування (активний абсолютний слух) звуків білих клавіш. На другому етапі через транспозицію вивчених пісень у інші тональності (G-Dur, F-Dur, D-Dur, B-Dur і т.д.) руйнуються моноладові ступеневі стереотипи і розвивається відносний слух з поступовим засвоєнням абсолютної висоти альтерованих звуків, а численними письмовими вправами відточуються теоретичні знання учнів.

здобутки В. Куфлюка, директор Львівської музичної десятирічки ім. С. Крушельницької О. Тищенко запрошував його на роботу до Львова. Однак Василь Олексійович не поїхав, залишився працювати у рідному Видинові, де міг на свій лад організувати процес навчання, вільно розвивати і вдосконалювати свою методику, де він створив особливу ауру прагнення до знань, до висот освіти та мистецтва.

За більше, ніж сорок років, десятки й десятки учнів з різних кутків України під керівництвом В. Куфлюка здобули абсолютний слух і на його основі ґрунтовну музично-слухову базу для подальшої професійної музичної освіти. Молоде покоління Видинова дало «вибух» талантів, які яскраво проявили себе на ниві українського мистецтва²⁰.

Таким чином, видинівський період діяльності В. Куфлюка став, по суті, етапом розвитку ідей європейської гуманістичної педагогіки на галицьких теренах. «Галичина, – зазначає М. Рябчук, – поза сумнівом, є однією з тих символічних «останніх територій», що їх боронить і боронитиме від агресивного (пост) советизму ... уся прозахідна українська інтелігенція. Для кожного з них Галичина є тим клаптиком України, котрий здатен – завдяки своїй польсько-австрійській спадщині – певним чином легалізувати і легітимізувати європейські амбіції всієї країни» [12]. Власне так чинив і В. Куфлюк – боронив свою малу «останню територію», оберігаючи і розвиваючи рідне покутське село як своєрідний природний і культурний острівця, як оазис віри в добро і красу.

Повертаючись до вище наведених структурно-функціональних характеристик концепту «genius loci» – «локус», «геній» і «особистість» (за Т. Казначеевою), спробуємо підсумувати, як вони реалізувались у прояві Видинівського феномена Василя Куфлюка.

По-перше, самобутня місцевість Видинова мала, поза всяким сумнівом, історико-генетичну глибину і надихала В. Куфлюка як талановиту творчу особистість до збереження її ідентичності та примноження потенціалу. Він не просто став на сторожі благополуччя цієї місцини, по суті відродивши село та його самобутню культуру після воєнного занепаду, але й, незважаючи на класово-державницьку ідеологію радянської виховної доктрини, всіма силами захищав у шкільній практиці цінності європейської гуманістичної педагогіки.

По-друге, плекаючи в молодому поколінні любов до рідного краю, формуючи почуття гідності та віру у власні можливості, Куфлюк зумів втілити «творення нового смислу» – зародив у дітях гостре прагнення до мистецької самореалізації, а ще – забезпечив їм успіх на цій ниві через створення народженого силою свого генія цілком нового підходу до сприйняття висоти музичних звуків.

По-третє, втілення ідей потребувало нових шляхів їх реалізації, отож Куфлюк всім потенціалом своєї цілеспрямованої особистості активно віднаходив нові педагогічні, психологічні, музично-методичні рішення як у виховній педагогіці, так і у створенні своєї унікальної пісенної моноладотональної методики розвитку абсолютного слуху.

Нарешті, вирішальною складовою Видинівського феномена Василя Куфлюка була його дивовижна пасіонарна пристрасність і навіть жертвна відданість своєму краю, землякам, професії, учням.

Життєвий шлях В. Куфлюка – показовий досвід духовного самозбереження інтелігента (а кризь призму його долі, як у краплі води, – цілої культури) в історичних умовах цивілізаційних зрушень. Своім життям він підтвердив описаний ще П. Сорокіним «закон моральної поляризації», за яким (на противагу агресивному егоїзму З. Фрейда) в умовах криз лише деякі люди морально, розумово і біологічно деградують, «інші ж загартовуються і зберігають незламну цілісність своєї особистості» [16, с.125]. Досвід педагогічної «стратегії духовного виживання» В. Куфлюка залишається актуальним і на сучасному етапі української історії.

1. Андрійшин С. Коломия 1939–1941. Короткий аналіз суспільно-політичних взаємин на Коломийщині / Степан Андрійшин. – Коломия : Вік, 2003. – 292 с.

2. Барладяну-Бирладник В. В. Українське село – колыска національної культури та менталітету / Василь Володимирович Барладяну-Бирладник // Універсальні виміри української культури. – Одеса, 2000. – С. 197 – 199.

²⁰ Серед них – Г. Гаврилець (лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка, професор НМАУ ім. П. І. Чайковського), М. Максимюк (артист Російського національного оркестру), І. Мойсяк (викладач Львівської музичної школи-інтернату ім. С. Крушельницької), Б. Фроляк (професор ЛНМА ім. М. В. Лисенка) та інші.

3. Бортникова А. Феномен «genius loci» у природному й культурному ландшафті малої батьківщини [Електронний ресурс] / Анастасія Бортникова // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер.: Філософія. – 2013. – Вип. 13. – С. 9 – 13. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nznuoafs_2013_13_4.pdf.
4. Вайль П. Геній места / Петр Вайль. – М. : Астрель, Corpus, 2010. – 448 с.
5. Гусар Д. Видинівський феномен Василя Куфлюка / Дзвіна Олексіївна Гусар. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2012. – 146 с.
6. Кавунник О. А. Етнорегіональні виміри сучасного українського музикознавства / Олена Анатоліївна Кавунник // Культура і сучасність: альманах. – К. : Міленіум, 2014. – № 1. – 228 с. – С. 115 – 120.
7. Казначеева Т. А. Понятийный статус концепта «Genius loci» (на материалах истории культуры города Мюнхен). [Электронный ресурс]: автореф. дис...канд. культурологии: 24.00.01 / Казначеева Татьяна Александровна; Костром. гос. ун-т им. Н. А. Некрасова. – Кострома, 2009. – 29 с. – Режим доступа : <http://cheloveknauka.com/ponyatiynyy-status-kontsept-a-genius-loci>.
8. Кузик В. Ревуцький Лев Миколайович: Монографія / Валентина Володимирівна Кузик. – НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. – Ніжин : ПП Лисенко М. М., 2009. – 79 с.
9. Психология музыкальной деятельности: теория практика: учеб. пособие для студ. муз. фак. высш. пед. учеб. заведений / Д.Н.Кирнарская, Н.И.Киященко, К.В.Тарасова и др.; под ред. Г.М.Цыпина. – М. : Издательский центр «Академия», 2003. – 368 с.
10. Ржевська М. Ю. Музыка Наддніпрянської України першої третини ХХ століття у взаємодії та перетвореннях соціокультурних дискурсів. [Електронний ресурс]: автореф. дис. ... докт. мистецтвознавства: 17.00.03 / Майя Юріївна Ржевська; НМАУ ім. П. І. Чайковського. – К., 2006. – 20 с. – Режим доступу : <http://www.orgsun.com/avtoreferati-dissertatsii-mistetstvo/1/a444.php>.
11. Русова С. Ф. Вибрані педагогічні твори / Софія Федорівна Русова. – К. : Освіта, 1996. – 304 с.
12. Рябчук М. Україна і європейське «чистилище» / Микола Рябчук // Львівська газета, 1 липня 2003 (№ 195) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gazeta.lviv.ua>.
13. Сергеева Т. Б. Педагогический смысл гуманистического учения П. А. Сорокина. [Электронный ресурс]: диссерт... канд. педагог. наук: 13.00.01 / Татьяна Борисовна Сергеева; Ставропольский гос. Техуниверситет. – Ставрополь, 1998 – 214 с. – Режим доступа : <http://www.dissercat.com/content/pedagogicheskii-smysl-gumanisticheskogo-ucheniya-p-sorokina#ixzz37oAtESoa>.
14. Словари и энциклопедии на Академикe. – Режим доступа : <http://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/727827>.
15. Сорохтей Х. Покутська рапсодія / Христина Сорохтей // Прикарпатська правда. – Івано-Франківськ, 1961. – 13 грудня.
16. Сорокин П. А. Человек и общество в условиях бедствий: Влияние войны, революции, голода, эпидемии на интеллект и поведение человека, социальную организацию и культурную жизнь / Питирим Александрович Сорокин. – Московский гос. ун-т им. М. В. Ломоносова, Социолог. фак. – СПб. : Мир, 2012. – 336 с.
17. Спогади Василя Куфлюка, записані Дз. Гусар. – Рукопис.
18. Спогади про В. Куфлюка зав. фортепіан. відд. Івано-Франківського музучилища ім. Д. Січинського Н. Сич, записані Дз. Гусар. – Рукопис.
19. Спогади про В. Куфлюка його колишніх учнів (І. Берлад, П. Куфлюк, В. Олексієнко, Г. Грицюк, О. Грицюк, М. Максимюк, Г. Гаврилець та ін.), записані Дз. Гусар. – Рукопис.
20. Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям. Рождение гражданина. Письма к сыну / Василий Алексеевич Сухомлинский. – К. : Радянська школа, 1985. – 557 с.
21. Титова Е. Ю. Гуманистические тенденции в отечественной педагогике во второй половине 40-х-60-х гг. ХХ в.: На примере воспитательной системы В. А. Сухомлинского. [Электронный ресурс]: диссерт... канд. педагог. наук: 13.00.01 / Елена Юрьевна Титова, Уральский гос. пед. университет. – Екатеринбург, 2004, – 228 с. – Режим доступа : <http://www.dissercat.com/content/gumanisticheskie-tendentsii-v-otechestvennoi-pedagogike-vo-vtoroi-polovine-40-kh-60-kh-gg-xx#ixzz37o8PHG3p>.

Освещен соціокультурний аспект музичально-педагогічної діяльності галицького педагога-новатора Василя Куфлюка. С целью раскрытия механизмов взаимодействия между определенной природной и культурной средой и человеком-творцом использован понятийный аппарат концепта «genius loci».

Ключевые слова: Василий Куфлюк, «genius loci», регионалистика, музичальна культура Західної України, гуманістическа педагогіка.

Brought to light are socio-cultural aspect of musical and educational activities of Galician educator and innovator Vasyl Kuflyuk. With the aim of disclosure of certain mechanisms of interaction between natural and cultural environments and human creator used is the conceptual framework of «genius loci».

Keywords: Vasyl Kuflyuk, «genius loci», regionalism, musical culture of western Ukraine, humanistic education.